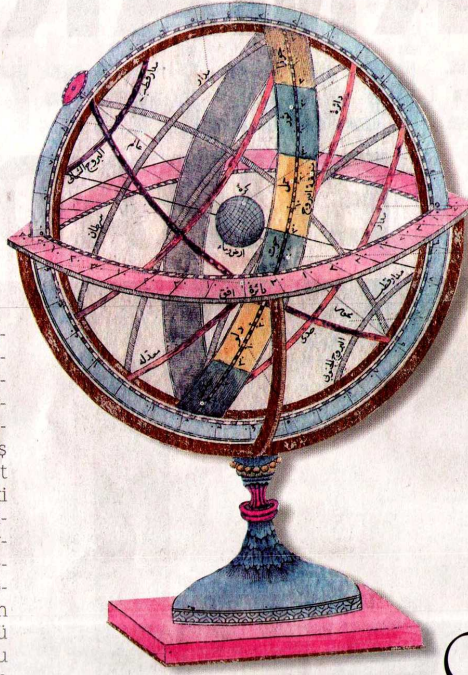

Kâtip Çelebi'nin dünya çapında öneme sahip coğrafya kitabı Cihannümâ, içerdiği bilgiler ve haritalar kadar ilginç yazılış hikâyesiyle de dikkat çekiyor. Çelebi'nin iki kez kaleme aldığı kitap, İbrahim Müteferrika Matbaası'nda genişletilerek basıldı. Boyut Yayın Grubu'nun asırlar sonra dördüncü kez ele aldığı kitap, bu defa da postmodern bir kimliğe büründü.

HABER
ÖZGE YALIN

Bu da postmodern Cihannümâ

Osmanlı'nın 17. asırda yetiştirdiği en önemli ilim adamlarından Kâtip Çelebi, Batı'da bu konuda pek çok eser kaleme alınmasına rağmen Arapça, Farsça ve Türkçe yazılmış coğrafya kitaplarının yetersiz olduğunu görüp üzülmektedir. Bir akrabasından kalan 300 bin akçeye yakın mirasın üçte birini şahsi bir kütüphane kurmak için Çelebi, bu konuda pek çok eser incelemiş ve hemen hepsinin karşık ve yanlışlıklarla dolu olduğunu görmüştür. 'Oysa Avrupalılar bu ilimleri mükemmel şekilde öğrenip yeryüzünü işgal etmektedir.' Bunun üzerine oturup kendisi bir coğrafya kitabı yazmaya karar verir. Adı 'cihani gösteren' anlamına gelen meshur Cihannümâ böyle ortaya çıkar çıkması, ama macerası pek öyle kısa değil.

Kâtip Çelebi, 100 kadar haritanın da bulunduğu Cihannümâ'yı yazarken Avraham Ortelius'un kaleme aldığı Atlas Majeur'dan da istifade etmek ister. Bu kitabı elde edemeyince çalışmalarına ara verir. Yıllar sonra Atlas Majeur'un özetini mahiyetindeki Atlas Mineur'u tercüme

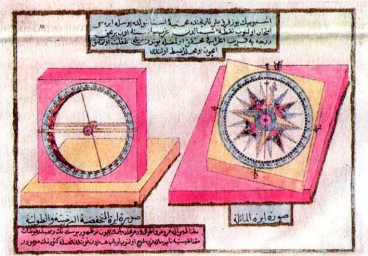
ettirir. Ondan istifade ile Cihannümâ'yı genişletip temizle çekmeye başlar. Böylece Batılı kaynaklardaki coğrafya bilgileri de Cihannümâ ile buluşmuştur. Kitap, yine belirli bir yere ulaşmıştır. Bu kez de Çelebi'nin ömrü vefa etmez ve yeniden yanın kalır. Ancak bu haliyle de eser, son derece önemli bir kaynaktır. Cihannümâ'nın üçüncü kez ele alınması ise Osmanlı'ya matbaanın gelişiyle birlikte olur. Kitap, 1732 yılında İbrahim Müteferrika tarafından Osmanlı'nın ilk matbu eserleri arasında basılır. Bu kez de İbrahim Müteferrika, kitaba yeni bilgiler ve haritalar eklemiştir. Yani Cihannümâ bir kez daha yenilenmiş ve genişletilmiştir.

'Kitâb-ı Cihannümâ' Kâtip Çelebi'nin hikâyesi böyle. Gelelim 'Postmodern Cihannümâ'nın hikâyesine... Boyut Yayın Grubu, müzayede firmasından alınan Müteferrika baskısı bir Cihannümâ nüshasını, tıpkıbasımı yaparak araştırmacıların hizmetine sunmaya karar verir. Daha sonra kitabın yeni harflerle basılması düşünülür. Ancak bunun çok faydalı olma-

yacağı düşünülerek kitabın mealen tercümesinde ve 'Bu sayfalarda ve haritalarda ne demek istiyor?' sorusunun cevaplanmasında karar kılınır.

Orhan Kologlu, Mustafa Kaçar, Bülent Özkan ve Murat Öneş'ten oluşan yayın heyeti, yıllar süren bir uğraş sonunda kitabı yayına hazır hale getirir. Füsün Savcı da metinleri yabancı araştırmacılar için İngilizceye çevirir. 'Postmodern Cihannümâ' böyle ortaya çıkar.

Kabartma dokulu özel kâğıda basılan kitapta bir kısmı İbrahim Müteferrika tarafından ilave edilmiş haritalar, ele alınan ülkeler ve şehirlerle ilgili bilgiler, evrenin modellerinden rüzgârlara, iklimlerden pusulanın kullanımına astronomiyle ilgili bilgiler geniş açıklamaları ve orijinal çizimleriyle yer alıyor. Metin kısmının tıpkıbasımı da ancak büyüteçle okunabilecek büyüklükte de olsa kitabın sonuna eklenmiş. Böylece 'Kitâb-ı Cihannümâ' dördüncü kez ele alınıp farklı şekilde basılmış. Peki kitabın serüveni sona erdi mi? Onu da zaman gösterecek.

Cihannümâ'da kırk adet renkli levha yer alıyor. Bunlardan 13'ü astronomi, kozmografya ve coğrafya ile ilgili. 27 tanesi ise haritalara ayrılmış. Haritalarda yerleşim birimlerinin Türkçe isimleri ya da Arapça yazılışları eksiksiz olarak belirtilmiş. Kitaptaki çizimlerden biri de pusulayı ve İstanbul'un manyetik sapmasını gösteriyor.